Meedoen Mogelijk Maken

Een continu proces om fijn samenleven in de gemeente Oss te ondersteunen

GEMEENTE OSS

Voorwoord

Voor u ligt de visie en missie Sociaal Domein van de gemeente Oss. In deze tijden van transities heeft onze visie als doel richtinggevend te zijn voor huidige en toekomstige ontwikkelingen in Oss. Het is de rode draad voor beleid, uitvoering, toezicht en handhaving, inkoop en contractmanagement, en ondersteuning. En voor de gesprekken en afspraken met al onze partners. En uiteraard zullen ook onze inwoners merken dat we andere dingen doen en dingen anders doen. Deze visie staat niet op zichzelf. We werken gemeentebreed aan 1 Oss. Onze visie daarmee verbonden, we werken in samenhang aan organisatieontwikkelingen, waarden, leiderschaps- en vakmanschapsontwikkeling.

Toen we onderstaande tekst opstelden wisten we van het zogenaamde Ravijnjaar 2026, het jaar waarin er forse kortingen zouden komen op de middelen die gemeenten krijgen van het Rijk. De visie en ambitie ziet op oplossingen daarvoor. Er was toen nog geen sprake van een strategische heroriëntatie, lees: bezuiniging met visie, van de gemeente. We zetten erop in om waar mogelijk concrete kostenbeheersings- en -reductie voorstellen te doen die onderstaande structurele verbeteringen ondersteunen of tenminste niet schaden. Daarmee dienen we de korte en de langere termijn, de leefbaarheid en menselijkheid van de samenleving, en de financiële realiteit.

Inleiding

De wereld verandert, dat heeft hij altijd gedaan. Veranderingen gaan soms rustig en geleidelijk, soms snel en met schokken. De veranderingen van de afgelopen decennia hebben geleid tot een situatie waarbij we zien dat de systemen en structuren die we opgetuigd hebben niet zullen standhouden in de toekomst. Tenminste niet op een manier die we als samenleving wenselijk vinden of haalbaar achten.

Vandaar dat er grote transities gaande zijn en deze zullen zich in de komende jaren verder voltrekken. Denk hierbij aan de energietransitie en de voedseltransitie, maar ook aan ontwikkelingen op het gebied van klimaatadaptie, op technologisch gebied en in (mondiale) politieke verhoudingen. Grote ontwikkelingen die ook onze gemeente raken en die onze manier van samenleven veranderen.

Hoewel het grote uitdagingen zijn en we op veel fronten nog niet weten wat de uitkomst of richting is, hebben we er vertrouwen in dat we onze weg vinden als gemeente Oss. We hebben hier goede redenen voor. We hebben een veerkrachtige samenleving, een lokale democratie die zich richt op constructieve samenwerking, een vitaal maatschappelijk middenveld, en ambtenaren die goed zien wat er gebeurt in de samenleving.

Ook binnen het sociaal domein hebben we te maken met grote veranderingen. Demografische ontwikkelingen, vooral de dubbele vergrijzing, zetten bij gelijkblijvend collectief gedrag grote druk op ons systeem van ondersteuning en sociale zekerheid. De zorgvraag neemt de komende jaren toe en wordt vaak ook nog complexer. We hebben te maken met een krappe en veranderende arbeidsmarkt. En dat in een landschap van ingewikkelde en verkokerde systemen, wachtlijsten, complexe en deels tegenstrijdige wetten en procedures, voorzieningen die duurder worden, en het nodige wederzijdse wantrouwen tussen overheid en inwoners.

Mensen ervaren steeds minder grip (zie het rapport van de WRR met dezelfde titel). Ze voelen zich een speelbal. En een groeiend aantal mensen ervaart de overheid niet meer als oplossing voor deze problemen, maar als een van de oorzaken daarvan. Onze verzorgingsstaat en de grondvesten waarop die is gebouwd lijken steeds moeilijker houdbaar.

De afgelopen decennia waren efficiëntie, concurrentie en marktwerking dominante waarden, ook binnen de overheid. Dit heeft ons veel gebracht, onze welvaart is nog nooit zo hoog geweest. Deze ontwikkeling heeft ook schaduwkanten. Het ging politiek, bestuurlijk en ambtelijk gepaard met een calculerend mensbeeld. Dat droeg bij aan wantrouwen naar onze inwoners. Inwoners die zich tegelijkertijd meer en meer gingen gedragen als klanten met rechten. Het politieke landschap veranderde. De bekende risico-regel-reflex heeft bijgedragen aan een stelsel waarin te veel en te complexe regels zijn. Regelgeving waarin individuele oplossingen en niet gemeenschappen en netwerken centraal staan. De drie decentralisaties van 2015 in het sociaal domein in Nederland paste naadloos in deze trends. We constateren anno 2024 dat het efficiënter maken van onze ondersteuning aan inwoners niet meer toereikend is. De bedoeling verdween uit beeld. De samenleving is meer dan een verzameling individuen, de mens is op meer uit dan alleen eigen voordeel, partners zijn meer dan concurrenten, en de overheid is geen bedrijf. We moeten iets doen aan de leest waarop de oplossingen zijn geschoeid.

Visie Sociaal Domein gemeente Oss

Waar we de afgelopen decennia vanuit de overheid vooral ondersteuning boden aan het individu en dan vaak als er een probleem is, is het nu en in de toekomst noodzakelijk dat onze inwoners elkaar meer gaan ondersteunen en waar mogelijk voordat er problemen ontstaan. Dit is noodzakelijk vanuit een kostenperspectief, we moeten schaarste herverdelen. Maar zeker zo belangrijk: het draagt ook bij aan sterkere sociale cohesie, prettiger samenleven en vaak aan een zinvoller bestaan. Bovendien is het nodig vanuit het arbeidsmarktperspectief. We hebben iedereen nodig. En we hebben elkaar nodig.

De gemeente Oss gelooft in de kracht van de samenleving. We zijn overtuigd dat de mens een sociaal wezen is dat bereid is om naasten te helpen, met anderen samen te werken en voor elkaar te zorgen. We denken dan ook dat inwoners vaak goed in staat zijn om samen in gemeenschappen oplossingen te bedenken voor hun vraagstukken. We hebben de overtuiging dat de oplossingen die inwoners zelf en samen met de mensen om hen heen organiseren, het meest duurzaam zijn.

Het sociaal domein van de gemeente Oss is er voor alle inwoners in alle levenssituaties. Niet alleen als er iets aan de hand is, niet alleen voor hen die dringend persoonlijk ondersteuning nodig hebben. Daarom definiëren we bewust het sociaal domein breed: welzijn, zorg, wonen, inkomen, schulden, leefbaarheid, sport, cultuur, onderwijs, gezondheid, arbeidsintegratie, participatie, ontmoeten. Het zijn allemaal terreinen die bijdragen aan een goede, fijne leefomgeving en aan meedoen in de samenleving. Daar dragen trouwens ook onze collega’s van de fysieke leefomgeving aan bij. Lucht- bodem en waterkwaliteit, biodiversiteit, de kwaliteit van huizen en wijken enzovoort hebben ook invloed op samenleven en meedoen. Samenwerken is noodzakelijk. De gebiedsvisie en -aanpak Schadewijk, is daar een goed voorbeeld van.

Tegelijkertijd constateren we dat het sociaal domein grotendeels ingericht is op levenssituaties waarin individuele ondersteuning nodig is. Omdat problemen soms het oplossend vermogen van mensen en hun netwerken overstijgen. En dus kent het sociaal domein allerlei voorzieningen die mensen kunnen helpen bij werk, geld, leren, opvoeden, ouderdom, eenzaamheid enzovoort. Het goed inzetten van die voorzieningen zien we als een kerntaak. En daarbij is ‘goed’ meer dan efficiënt en rechtmatig. Het gaat ook over rechtvaardigheid en menswaardigheid.

We werken aan een nieuwe balans tussen overheid en gemeenschap, en tussen individu en collectief. We voorzien een andere rol voor ons als gemeente. Waarbij niet de gemeente het middelpunt is, maar de inwoner en zijn of haar netwerken. Waarbij de gemeente meer faciliterend aansluit bij haar inwoners en ruimte laat om dingen zelf te regelen. Daarbij is flexibiliteit noodzakelijk, want standaardisatie is niet altijd een oplossing in een diverse samenleving.

We geloven ook in de kracht van samenwerking en partnerschap. We hebben de kwaliteiten van veel verschillende organisaties en mensen nodig voor een veerkrachtige samenleving en voor passende ondersteuning. We zoeken partners die vanuit dezelfde analyse, toekomstvisie en houding willen werken. We investeren in de relatie, en verwachten dat ook van de ander.

Om bovenstaande goed te kunnen doen moeten onze inwoners en hun leefwereld weer centraal komen staan, niet onze regels en de efficiënte, rechtmatige uitvoering daarvan. Deze blijven belangrijk maar zijn een middel. Daarbij hoort een nieuw evenwicht tussen eigen verantwoordelijkheid, gezamenlijke verantwoordelijkheid via gemeenschappen en netwerken, en verantwoordelijkheid van ons als overheid.

Maatwerk als houding en manier van werken is de standaard, ieder mens en iedere situatie is anders en vraagt om iets anders. Effectief, efficiënt en vertrouwenwekkend handelen vereisen dat we dat als uitgangspunt nemen. Vervolgens is er veel ruimte voor standaardisering, zelfwerkzaamheid en digitalisering. We zetten daar maximaal op in. Ons dienstverleningsconcept, de Samenwerkwijze en het regiesysteem zijn daar goede voorbeelden van, en er zal meer volgen.

Missie

Meedoen mogelijk maken is onze missie.
Al onze inwoners moeten de mogelijkheid hebben om mee te doen aan onze samenleving. Dat maakt welzijn, welvaart en een menswaardig bestaan.

Ambitie

Binnen de gemeente Oss definiëren we zoals gezegd het sociaal domein breed: van inkomen tot cultuur, van zorg tot onderwijs. Op al deze verschillende deelterreinen worden visies, beleid en actieplannen gemaakt en uitgevoerd. De volgende ambities vormen een rode draad door al onze visies en plannen.

We werken aan *drie grote bewegingen*:
- Normaliseren: de beweging naar meer acceptatie van diversiteit, beperkingen en tegenslag;
- Voorkómen: de beweging om niet pas in actie komen als er een probleem is maar te kiezen voor gezond leven en samenleven;
- Substitutie: de beweging van individueel aanbod naar meer collectief aanbod, van professionele hulp naar onderlinge ondersteuning, van bijvoorbeeld zorg naar eerst wonen, werk, inkomen of leren, van grootschalig en residentieel naar kleinschalig en ambulant.

We werken aan *drie inhoudelijke speerpunten*, zoals die ook in de landelijke VNG propositie van het sociaal domein staan:
- Bestaanszekerheid herstellen
- Kansengelijkheid vergroten
- Gezond leven makkelijker maken

Systemen en organisaties moeten op een andere maat gaan dansen, ook wij. We zien *drie overkoepelende organisatorische opgaven*:
- Versterken van de sociale basis, dus van onze ondersteuning van maatschappelijke zelforganisatie. We willen sterke verenigingen, scholen, levendige wijk- en dorpshuizen, nieuwe coöperaties, burenhulp, in gebouwen en in een omgeving die ondersteunend werken, en daar moeten we ons beleid en uitvoering op richten.
- Versterken sociale teams en andere eerstelijnsvoorzieningen. We willen dat er ruimte en mandaat is om inwoners te informeren en te helpen, in of nabij hun huis en buurt, voorafgaand aan indiceren en verwijzen, als dat dan nog nodig is. We zetten ervaringskennis in. We ‘mengen’ betaalde en onbetaalde ondersteuning.
- Goede koppeling met flexibele achterliggende ketens en kokers. We willen gespecialiseerde ondersteuning in eerste lijn halen in plaats van onze inwoners doorverwijzen. We willen snel en eenvoudig multidisciplinair overleg als de situatie daar om vraagt. We willen makkelijker op- en afschalen in ondersteuningsprocessen.

Bij al onze ambities realiseren we ons dat:

- …er geen sprake is van maakbaarheid van samenleving, politiek en bestuur, maar wel van betrokkenheid, verantwoordelijkheid en invloed,
- …er landelijke verantwoordelijkheden en kaders zijn waarop we wel enige invloed kunnen uitoefenen maar die we niet kunnen overnemen respectievelijk buiten werking kunnen stellen,
- …we samenwerken in regionale verbanden die invloed hebben op onze keuzen en koers,
- en dat de middelen steeds krapper worden waardoor keuzen steviger zullen moeten worden, en consequenter zullen moeten worden doorgevoerd.

Waarden

Om deze ambities vorm te geven werken we in de gemeente Oss vanuit onze vijf kernwaarden;

- De mens centraal
- Eenvoud
- Nabijheid
- Partnerschap
- Vakmanschap

Een nadere toelichting op deze waarden is terug te lezen in het document 'De waardenreis'.

Leidende principes of uitgangspunten

- Bovenstaande visie, ambitie en waarden zijn de basis voor al ons doen en laten.
- We werken conform onze routekaart tot ondersteuning (dienstverleningsconcept) en met de Samenwerkwijze als houding en methodiek.
- We werken met de waardendriehoek: betrokkenheid, legitimiteit en rendement vormen het kader bij het maken van afwegingen.
- We ontwikkelen het vakmanschap van onze mensen langs genoemde lijnen.
- We ontwikkelen en ontwerpen onze organisatie langs genoemde lijnen.
- We ontwikkelen en ontwerpen ons sturingsinstrumentarium langs genoemde lijnen. Denk daarbij aan het aanpassen van onze juridische, financiële, governance en verantwoordingsinstrumenten. Nog concreter: verordeningen, beschikkingen, contracten, accountgesprekken, dashboards enzovoort enten we op bovenstaande visie, waarden en ambities.
- We passen toe wat we vanuit het innovatieprogramma de Proeftuin en andere pilots leren.
- Maatwerk als manier van werken en houding is de standaard. Daarbinnen werken we maximaal aan digitaliseren, standaardiseren en zelfwerkzaamheid.